

CERTIFIERAD
FN-SKOLA



FN-förbundet
UNA SWEDEN



Aktion FN för klimaträttvisa

lärmaterial



AKTION FN för en bättre värld HT 24 – Klimaträttvisa – lärarmaterial

Innehåll

AKTION FN.....	3
The Great Green Wall – Film och diskussion.....	4
Klimaträttvisa och samernas rättigheter - diskussion.....	5
KLIMATROLLSPEL – simulering av FN:s klimattoppmöte.....	6
Fyrahörnsövning om klimaträttvisa	7
The Tipping Points of Climate Change — and Where We Stand.....	9
Globala målen-bingo om flickors rättigheter & klimatförändringar	10
Att vara ung i en klimatorättvis värld	13
Fördjupning	13

Lärarmaterial till Aktion FN för klimaträttvisa på portalen för FN-skolor

I detta material presenteras lektionstips på temat klimaträttvisa tillsammans med PowerPoint och faktablad. Allt material är digitalt och finns samlat på portalen för FN-skolor www.fn.se/portalen lösenord: *slovenien*

- AKTION FN för en bättre värld – lärarmaterial (detta häfte).
- Faktablad
- PowerPoint
- Material till övning: Att vara ung i en klimatorättvis värld



AKTION FN

Aktion FN ska ge kunskap och engagemang för globala frågor. Inför två internationella FN-dagar under läsåret 2024–25 skickas Aktion FN-paket till lärare och elever på FN-skolor. Lärare får bland annat färdiga lektioner med en rad tips på övningar och material. Elever får redskap för att genomföra en aktion för en global fråga. Aktion FN erbjuder på så vis alla FN-skolor att agera gemensamt för en bättre värld. Välkommen att vara med!

Aktion FN läsåret 2023/24

Aktion FN för en bättre värld – hösten 2024 skickas ut vecka 40

Aktion FN för en bättre värld – våren 2025 skickas ut vecka 6

AKTION FN FÖR EN BÄTTRE VÄRLD – KLIMATRÄTTVISA

Det är en mänsklig rättighet att ha tillgång till en trygg, ren, hälsosam och hållbar miljö. Låt dina elever lära sig mer om FN:s klimatarbete och om klimaträttvisa. Klimaträttvisa innebär att de länder som bidragit mest till klimatkrisen ska ta störst ansvar för att minska sina utsläpp och även bidra mest till fattigare länders klimatomställning.

Här får du som lärare på en FN-skola tips på hur klimaträttvisa kan tas upp i undervisningen. Du hittar en rad olika klassrumsövningar, filmtips med diskussionsfrågor, PowerPoint-presentation med talarmanus och tips på fördjupning i vårt uppdaterade klimatrollspel på svenska och engelska. Var med och stå upp för klimaträttvisa!

Koppling till kursplaner i Lgy22: Geografi, Samhällskunskap, Hållbart samhällsbyggande, Internationella relationer, Sociologi, Etnicitet och kulturmöten, Ungdomskulturer, Miljö- och energikunskap, Politik och hållbar utveckling

Exempel på dagar att uppmärksamma hösten 2024

11 oktober Internationella flickadagen

24 oktober FN-dagen

11-22 november UN Climate Change Conference Baku

10 december Internationella dagen för mänskliga rättigheter

Frågor? Kontakta skolenheten via: <https://fn.se/om-oss/organisation/kanslipersonal/>

The Great Green Wall – Film och diskussion

Syfte: Att få kunskap om den pågående ökenspridningen i klimatförändringarnas spår och hur FN arbetar för att motverka den.

Tid: Videon är cirka 8 minuter + 30 minuter diskussion.

Länk till video: [How Africa's Sahel region tackles conflict, poverty with restoration](#)

Introduktion: Den "Stora gröna muren", även känt som Great Green Wall är ett projekt av FN:s miljöprogram (UNEP) i syfte att återställa savanner, gräsmarker och jordbruksområden i Afrika. Muren är designad för att hantera klimatförändringar och förhindra att Saharaöknen sprider sig djupare in i Sahelregionen, en av världens fattigaste regioner.

Målet är att förbättra livet för miljontals människor i Sahel genom att skapa gröna och produktiva landskap. Initiativet sträcker sig över 8 000 kilometer och omfattar 11 länder i Västafrikas Sahelregion. Syftet är att bekämpa markförstöring, ökenspridning och torka, som ofta leder till konflikter och migration.

Videon är med engelskt tal och undertext.

Källa: [Great Green Wall | UN Decade on Restoration](#)

Instruktion: Se filmen tillsammans eller individuellt som förberedelse till lektionen. Låt eleverna ha följande frågor som stöd under filmens gång. Avsluta med en gemensam diskussion i grupper eller i helklass.

Diskussionsfrågor:

- Vilka fördelar för miljön och samhället vill Stora gröna muren uppnå?
- Diskutera hur klimatförändringar kan påverka människors grundläggande rättigheter. Vilka exempel på detta tar klippet upp?
- Vilka konflikter möter samhällen i Sahelregionen på grund av miljöförstöring och klimatvariationer enligt filmen?
- Vilken roll spelar FN, inklusive UNEP, i arbetet för klimaträttvisa och mot klimatförändringar?
- Vilka globala mål kan kopplas till arbetet med den Stora gröna muren?

Klimaträttvisa och samernas rättigheter - diskussion

Syfte: Att reflektera över intressekonflikter som uppstår när grön omställning och mänskliga rättigheter ställs emot varandra.

Tid: 60 min

Introduktion: Klimaträttvisa kan även diskuteras utifrån hur olika befolkningsgrupper inom ett land påverkas, även i Sverige. Detta syns till exempel i intressekonflikter som uppstår i samband med den gröna omställningen. En sådan konflikt är den mellan samernas rättigheter och Sveriges gröna omställning. Låt eleverna få djupdyka i frågan med hjälp av tre olika texter.

Förberedelser: Samtala med eleverna om hur bekanta de är med samernas särställning som urfolk, deras historia och villkor i Sverige.

Instruktion: Ge en kort introduktion till varför det finns en intressekonflikt i Sverige mellan samernas rättigheter och den gröna omställningen, se text nedan.

Dela in eleverna i mindre grupper utifrån vilket område de vill titta närmare på:

(1) utbyggnaden av vindkraftverk

(2) utvidgningen av gruvor.

Grupperna får i uppgift att skriva ner de olika parternas för- och motargument som sedan redovisas och diskuteras i klassen.

Texter till övningen:

[Grön omställning, Sametinget, 2023](#)

[Gruvor i Sápmi, Sametinget, 2021](#)

[Vindkraft i Sápmi, Sametinget, 2021](#)

Samer och den gröna omställningen

Sápmi är samernas landområde som sträcker sig över norra Sverige, Norge, Finland och delar av Ryssland. Samer har levt i Sápmi i tusentals år och är idag det enda erkända urfolket i Europa. Ett urfolk härstammar från folkgrupper som bodde i landet vid tiden för fastställandet av nuvarande statsgränser och som helt eller delvis har behållit sina sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner.

Idag finns det omkring 100 000 samer totalt i de fyra länderna, varav 20 000–40 000 lever i Sverige. När silver upptäcktes i Sápmi på 1600-talet började utvinningen av naturresurser i området. Utöver silver har staten intresse av att utvinna järnmalm,

vattenkraft och skog. Staten har genom århundraden bland annat genom lagstiftning, skatter och tvångsförflyttningar aktivt försökt få samerna att anpassa sig till statens intressen vilket tidvis inneburit ett hårt förtryck där samerna har uppmanats ge upp sin kultur, språk och religion.

I början av 2023 upptäcktes sällsynta metaller i en gruva i Kiruna som kan få en avgörande roll i Europas gröna omställning. Metallerna är viktiga för bland annat tillverkningen av batterier. Brytningen av dessa metaller skulle kräva en utvidgning av gruvan, vilket sätter stor press på det samiska samhället. Idag finns en av världens största järnmalmsgruvor i Sápmi, gruvan i Kiruna. En annan del av den gröna omställningen är utbyggnaden av vindkraft. Vindkraftparkers behov av mark hotar bland annat begränsa samernas rennäring.

Källor: [Sametingets hemsida](#), [LKAB:s hemsida](#)

Fördjupningsuppgift – Koppling till de globala målen

Instruktioner: Låt eleverna reflektera över hur intressekonflikterna mellan samerna och staten kan kopplas till de globala målen. Reflektera över om även olika globala mål ställs mot varandra i konflikten.

KLIMATROLLSPEL – simulering av FN:s klimattoppmöte

Låt eleverna kliva in i rollen som representanter för länder på FN: klimattoppmöte. Till sin hjälp har de färdiga rollkort som bygger på ländernas verkliga ställningstaganden. Rollspelet finns både på svenska och engelska och även i en version för yngre åldrar. Uppdaterat 2024. Eleverna kommer snabbt in i sina roller och kan diskutera hur de tillsammans ska lösa klimatkrisen. Det blir en oförglömlig dag om en av världens viktigaste utmaningar.

Syfte: Att få ökad förståelse och djup kunskap om hur FN:s länder arbetar med klimatfrågan.

Tid: 0,5 -1 dag

Materialet finns på www.fn.se/portalen lösenord: *slovenien*

Fyrahörnsövning om klimaträttvisa

Syfte: Att reflektera över vad klimaträttvisa innebär.

Tid: 30 minuter

Introduktion: Låt eleverna få ta ställning till olika frågor kopplat till klimatet och klimaträttvisa. Genom att genomföra denna övning låter du eleverna reflektera och diskutera kring klimatpåverkan lokalt och globalt.

Förberedelse: Möblera rummet så att eleverna kan röra sig fritt.

Instruktion: Berätta att 4 olika hörn i klassrummet representerar 4 olika svarsalternativ. Läs upp en fråga och dess svarsalternativ i taget. Låt eleverna ta ställning till svarsalternativen genom att ställa sig i det hörn som de tycker stämmer överens med deras egen åsikt. För varje fråga finns det ett "öppet svar" för de elever som har ett eget eller inget svar.

Efter att eleverna har ställt sig i respektive hörn ber du någon eller några från varje hörn att berätta om varför de ställt sig där. Ställ gärna följdfrågor för att starta ett samtal mellan eleverna.

Frågor och svarsalternativ:

Har du märkt av klimatförändringar i Sverige?

1. Ja
2. Nej
3. Jag vet inte, inte i Sverige men i andra länder
4. Öppet svar/annat

Vem bär det största ansvaret för klimatförändringar?

1. Politiker
2. Företag
3. Internationella organisationer, såsom FN.
4. Öppet svar/Annat

Känner ni att ungdomars oro och frustration kring klimatförändringar lyssnas på i samhället?

1. Ja, jag tycker man lyssnar mycket på unga nu för tiden
2. Nej, ungas röster och åsikter förbises ofta
3. Nja, unga får mer uppmärksamhet men det är fortfarande för lite
4. Öppet svar/annat

Finns det ett samband mellan mänskliga rättigheter och klimatförändringar?

1. Ja, klimatförändringarna påverkar mänskliga rättigheter
2. Nej, klimatet påverkar inte mänskliga rättigheter
3. Kanske, klimatförändringar påverkar till viss del mänskliga rättigheter.
4. Öppet svar/annat

Vilket är det största hindret för att uppnå klimaträttvisa globalt?

1. Brist på politisk vilja
2. Brist på teknisk kunskap och resurser
3. Global ojämlikhet och fattigdom
4. Öppet svar/ annat

Vilken åtgärd tror du är mest effektiv för att uppnå klimaträttvisa?

1. Ekonomiskt stöd till utvecklingsländer
2. Strängare miljölagar och regleringar
3. Investeringar i förnybar energi och grön teknologi
4. Öppet svar/ annat

Vilken typ av klimaträttvisa är viktigast att fokusera på?

1. Rättvisa mellan rika och fattiga länder (globala rättvisa)
2. Rättvisa mellan olika samhällsgrupper inom ett land (social rättvisa)
3. Rättvisa för naturen och andra arter (ekologisk rättvisa)
4. Öppet svar/ annat



The Tipping Points of Climate Change — and Where We Stand

TED-talk av Johan Rockström

Syfte: Att reflektera över klimatkrisens utmaningar baserat på samlad vetenskap och vad som måste göras för att förhindra mer allvarliga klimatförändringar.

Tid: 35 – 40 minuter varav film 19 minuter.

Introduction: We're nearly halfway through the 2020s, dubbed the most decisive decade for action on climate change. Where exactly do things stand? Climate impact scholar Johan Rockström offers the most up-to-date scientific assessment of the state of the planet and explains what must be done to preserve Earth's resilience to human pressure

Videon är med engelskt tal och undertext.

Länk till TED-talk:

[The Tipping Points of Climate Change — and Where We Stand | Johan Rockström | TED \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Instruktion: Visa Johan Rockströms TED-talk. Dela sedan in klassen i mindre grupper om 4-5 personer. Be dem reflektera utifrån följande frågor:

- Vilket budskap ger Johan Rockström?
- Hur reagerar ni på budskapet? Vilka känslor väcker det?
- Vilka vetenskapliga argument använder Rockström i sitt TED-talk?
- Vad menar Rockström med en "tipping point" och vad har det betydelse för framtiden?
- Vad kan staten göra för att förhindra mer allvarliga klimatförändringar?
- Vad kan vi som individer göra för att förhindra mer allvarliga klimatförändringar?

Globala målen-bingo om flickors rättigheter & klimatförändringar

Syfte: Att visa hur stärkande av flickors rättigheter inte enbart leder till ökad jämställdhet (mål 5), utan även bidrar till att nå flera andra relaterade globala mål. Övningen är framtagen av Diamant & Schultz AB.

Tid: 15 - 30 minuter

Förberedelser: Att Agenda 2030 och de globala målen redan introducerats.

Introduktion: Läs högt eller dela ut följande text:

Senast 2030 ska de globala målen i Agenda 2030 vara uppnådda, men i dag är endast 17 procent av delmålen på rätt väg eller uppnådda. Klimatförändringar, som torka och översvämningar, utgör ett allvarligt hot mot många av dessa mål. År 2022 drabbades 36 miljoner människor i Somalia, Kenya och Etiopien av en förödande torka som orsakade förstörda skördar och omfattande hungersnöd. Samtidigt breder öknarna ut sig globalt, vilket gör stora landområden obrukbara.

Samtidigt som vissa regioner lider av torka hotar stigande havsnivåer och intensiva stormar ö-nationer som Maldiverna och Fiji. Enligt FN:s klimatpanel IPCC kan havsnivån stiga med upp till en meter det kommande seklet, vilket kan fördriva miljontals människor från sina hem.

Den största orättvisan i klimatkrisen är att de länder som har orsakat mest utsläpp ofta drabbas minst, medan de fattigaste länderna, som bidragit minst till problemet, lider mest. Klimatförändringarna förvärrar redan befintliga klyftor och gör sårbara samhällen ännu mer utsatta. Kvinnor och flickor är särskilt hårt drabbade. I många utvecklingsländer är de beroende av naturresurser för sin försörjning. När klimatet förändras och vatten och jord förstörs, tvingas de ofta att fly. Nästan 80 procent av de uppskattningsvis 26 miljoner människor som har tvingats fly på grund av klimatförändringar är kvinnor.

Agenda 2030 betonar inte bara vikten av klimatåtgärder (mål 13) och jämställdhet (mål 5), utan även att alla globala mål är djupt sammanlänkade. För att verkligen förbättra livsvillkoren för flickor och sårbara samhällen måste vi inse att dessa mål inte kan behandlas isolerat. En hållbar framtid kräver ett integrerat tillvägagångssätt där insatser för klimat, jämlikhet och rättigheter stödjer och förstärker varandra. Utan att adressera dessa mål som en helhet riskerar vi att misslyckas med att uppnå verkligt rättvis och hållbar utveckling.

ÖVNING: GLOBALA MÅLEN-BINGO

Dela ut de 17 globala målen. Kopiera nedan eller skriv ut från www.globalamalen.se



Be deltagarna utgå från mål 5: jämställdhet och mål 13: bekämpa klimatförändringarna. Instruera dem att de behöver hitta fyra andra mål som är förknippade med *både* jämställdhet *och* klimatförändringar för att få bingo.

Ge dem fem minuter, men först till bingo vinner (om vinnargruppen är alltför snabb kan du säga att resten får ytterligare en kort stund på sig för att på så sätt säkra att alla hinner komma in i övningen). Be den vinnande gruppen presentera sina sex mål och förklara hur de hör ihop.

Fråga om någon av de andra grupperna håller med och om de har något att tillägga. Kanske har de något ytterligare argument för de mål som vinnargruppen nämnt, eller så har de kanske andra mål bland sina sex utvalda.

FÖRSLAG PÅ SAKER ATT LYFTA FÖR DELTAGARNA EFTER SPELET

Mål 1: Ingen fattigdom och mål 2: ingen hunger

Klimatförändringar driver på både fattigdom och hunger genom att förstöra livsviktiga resurser och försörjningsmöjligheter. Extremväder som torka, översvämningar och stormar förstör grödor, skadar infrastruktur och minskar tillgången till rent vatten, vilket hotar livsmedelsproduktionen och drabbar människors försörjning. De mest sårbara samhällena påverkas hårdast, vilket fördjupar ojämlikheter och bromsar arbetet för långsiktig hållbar utveckling och trygghet.

Mål 3: god hälsa och välbefinnande, mål 4: god utbildning, mål 5: jämställdhet, mål 6: rent vatten och sanitet, mål 10: minskad ojämlikhet – kvinnor och flickor på

flykt

Kvinnor är ofta mer beroende av naturresurser men har mindre tillgång till dem. I låginkomstländer ansvarar de ofta för mat, vatten och bränsle, vilket gör dem särskilt sårbara när klimatförändringar påverkar jordbruket. När jordbruket förstörs och resurser blir knappa, tvingas många kvinnor och flickor att fly. Av de cirka 26 miljoner människor som drivits på flykt på grund av klimatförändringar är nästan 80 procent kvinnor och flickor. De lider särskilt när tillgången till grundläggande resurser och hälsovård är begränsad, vilket ökar risken för övergrepp och hälsoproblem.

Mål 4: god utbildning, Mål 5: jämställdhet, mål 10: minskad ojämlikhet, mål 16: fredliga och inkluderande samhällen – utbildning och flickors rättigheter

Klimatrelaterade katastrofer tvingar ofta flickor att sluta skolan för att bidra till hushållet. Ungefär 40 miljoner barn påverkas årligen och flickor drabbas värst. Utbildning är avgörande för att bryta fattigdom och förbättra framtidsutsikterna. Utan utbildning riskerar flickor att missa möjligheter till jämlikhet och demokrati.

Mål 4: God utbildning, Mål 5: jämställdhet, Mål 10: minskad ojämlikhet, mål 16: fredliga och inkluderande samhällen – barnäktenskap

Klimatrelaterade händelser, som torka och översvämningar, ökar risken för barnäktenskap. En 10-procentig förändring i regnfall kan leda till 1-procentig ökning av barnäktenskap. Detta beror på att familjer som kämpar med minskade resurser ser barnäktenskap som en lösning för ekonomisk överlevnad. Detta hotar flickors rättigheter, hälsa och utbildning och förvärrar fattigdom och ojämlikhet.

Mål 3: god hälsa och välbefinnande, mål 5: jämställdhet, mål 6: rent vatten och sanitet, mål 10: minskad ojämlikhet – kvinnlig könsstympning

Torka och andra klimatrelaterade kriser kan också leda till ökad förekomst av kvinnlig könsstympning (FGM). I Kenya har torka lett till att familjer arrangerar kvinnlig könsstympning och tidiga äktenskap som ett sätt att hantera ekonomiska svårigheter och få brudpris. Detta förstärker könsbaserat våld och kränker flickors rättigheter, samtidigt som det påverkar deras utbildning och hälsa.

Att vara ung i en klimatorättvis värld

Låt eleverna genom rollkort få diskutera och sätta sig in i hur klimatförändringarna drabbar länder och befolkning olika. Övningen utgår ifrån ett lokalt perspektiv och eleverna möjligheten att reflektera över framtida scenarion.

Syfte: Att ge förståelse för hur klimatförändringar påverkar världen på olika sätt och att det redan i dag är stora skillnader i hur länder och befolkningar drabbas. Övningen skapar reflektion kring att problemet är globalt men att konsekvenserna är lokala.

Tid: 45–60 minuter

Materialet finns på www.fn.se/portalen lösenord: *slovenien*

Fördjupning – FN, globala målen och klimaträttvisa

Tips på källor för fakta och fördjupning om klimaträttvisa

- Globalamålen.se [Globala målen – För hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](http://globalamalen.se)
- FN:s utvecklingsprogram, UNDP: <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>
- FN-förbundets hemsida: [Startsida - Svenska FN-förbundet](http://www.fn.se)
- [FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna](#)
- [FN:s generalsekreterares årsrapport om FN:s arbete](#)
- FN:s sida över vilka länder som anslutit sig till vilka konventioner. [OHCHR Status of ratification interactive dashboard](#)
- [FN-förbundets arbete med Agenda 2030 och Globala målen](#)
- UNDP: [What does it mean to leave no one behind? | United Nations Development Programme \(undp.org\)](#)
- UNDP: [Climate change is a matter of justice – here's why | Climate Promise \(undp.org\)](#)
- UN News: [UN General Assembly declares access to clean and healthy environment a universal human right | UN News](#)
- UNHCR: [Climate change and displacement - UNHCR](#)
- UNDP: [What does gender equality have to do with climate change? | Climate Promise \(undp.org\)](#)